

**Małgorzata
Przedpełska - Bieniek**

Prawo autorskie i produkcja nagrań.

Poradnik dla artystów i adeptów zawodów artystycznych.

Rozdział 3

**Wydawnictwo
SONORIA**

© Sonoria Warszawa 2014 r.

Niniejszy skrypt jest fragmentem powstającej książki, która po powstaniu wszystkich rozdziałów będzie udostępniona jako całość. Poza spisem treści dotyczącym tej publikacji, zawiera też planowany spis treści do całej publikacji, który w miarę pisania będzie ulegał zmianom. Skrypt (i następne z tej serii) przeznaczony jest dla artystów (kompozytorów, autorów, muzyków, literatów, plastyków, fotografików, aktorów, ale nie tylko), realizatorów i producentów filmowych i telewizyjnych, studentów i słuchaczy szkół artystycznych i filmowych.

© Autor Małgorzata Przedpelska–Bieniek

Okładka i rysunki w tekście: Dorota Suske

Redakcja i Korekta: Mariola Łyczewska

Przygotowanie @booka: Sebastian Nowacki

Autorka serdecznie dziękuje wszystkim swoim współpracownikom i kolegom, którzy pomagali przy powstawaniu tej książki. Byli jej pierwszymi czytelnikami, wnikliwymi krytykami i korektorami, a wreszcie recenzentami powstałego tekstu oraz zgłaszali tematy wymagające rozszerzenia i poprawienia. Szczególne podziękowania należą się w tym miejscu mojemu sąsiadowi, Michałowi Zabłockiemu, którego wiedza, i praktyczna znajomość problemów prawnych dotyczących produkcji filmowej wydaje się być bezcenna.

SONORIA 2014 r.

Siedziba: 00–735 Warszawa, ul. Iwicka 19/43

biura i studia: 02–727 Warszawa, ul. Wernyhory 13 a

tel./fax (+48 22) 853 60 51, 853 60 52

www.sonoria.pl

e–mail: studio@sonoria.pl

Sprzedaż książek, skryptów i prezentacji w wersji @ book prowadzimy za pośrednictwem www.sklepsonoria.com i www.virtualo.pl

ISBN 978–83–940333–1–6

Człowiek czuje niestety opór przed płaceniem za coś, co wydaje mu się elementem natury. Muzyka, obraz, śpiew, słowo – sądzimy, że to wszystko powinno być dostępne za darmo. Dopóty, dopóki sami nie staniemy się twórcami, ponieważ np. namalowaliśmy obraz, zrobiliśmy artystyczne zdjęcie, napisaliśmy artykuł na dany temat, skomponowaliśmy utwór muzyczny. Wówczas dopiero możemy zobaczyć, jak satysfakcja zaczyna przeplatać się z frustracją, gdyż wiele osób nie przestrzega przepisów chroniących praw twórców do ich dzieł (czyli utworów)¹.

¹ Sudół M.: Prawo autorskie, czyli o korzystaniu z czyjejś twórczości w druku i Internecie, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności, Warszawa, 2006 r., s. 4

Spis treści

Planowana treść pozostałych rozdziałów	5
Wstęp.....	6
Rozdział 3. Utwór i jego autor. Prawa osobiste i majątkowe twórców	8
3.01. Co to jest utwór?	8
3.01.01. Klasyfikacja utworów	13
3.01.02. Utwory inspirowane	14
3.01.03. Dzieła zależne.....	17
3.01.04. Utwory podpisane przez kilku autorów	26
3.02. Utwory stworzone w ramach stosunku pracy. Utwory pracownicze	27
3.03. Utwory powstałe w ramach nauki	29
3.04. Osobiste prawa autora	33
3.05. Naruszenia praw osobistych twórców	35
3.06. Prawa majątkowe twórców	45
3.07. Szczegółowe zakresy poszczególnych pól eksploatacji	47
3.07.01. Przykładowe pola eksploatacji I:	55
3.07.02. Przykładowe pola eksploatacji II:.....	58
3.07.03. Pola eksploatacji, które powstały w związku z udostępnianiem utworów w cyberprzestrzeni.....	60
3.08. Zakres autorskich praw majątkowych.....	64
3.08.01. Dzieła osierocone (ang. <i>orphan works</i>)	65
3.08.02. Dzieła niedostępne w handlu (ang. <i>out-of-commerce</i>).....	67
3.09. Naruszenia majątkowych praw autorskich.....	67
3.10. Specyfika ochrony praw osobistych i majątkowych autorów prac plastycznych	70
Używane Skróty	75
Bibliografia.....	77

Planowana treść pozostałych rozdziałów

Rozdział 4. Utwory, których chronienie prawem autorskim wprowadziła Ustawa z 1994 r.

Rozdział 5. Własność intelektualna. Ochrona innych **przejawów** własności intelektualnej.
Własność przemysłowa

Rozdział 6. Prawo prasowe. Cenzura

Rozdział 7. Umowy cywilnoprawne, umowy o pracę, działalność gospodarcza, tantiemy, stowarzyszenia, organizacje zbiorowego zarządzania prawami, dokumentacja

Rozdział 8. Organizacja produkcji fonograficznej

Rozdział 9. Organizacja produkcji radiowej i telewizyjnej

Rozdział 10. Prawo filmowe

Paremie łacińskie

Słowa ważne

Wstęp

Ignorantia iuris nocet – Nieznajomość prawa szkodzi i *Ignorantia iuris non exculpat* – Nieznajomość prawa nie usprawiedliwia. Te dwie rzymskie **paremie** (zobacz rozdz. 1.02) powinny być znane każdemu obywatelowi. Co więcej każdy powinien wyciągnąć z nich dla siebie daleko idące wnioski. Niestety powszechna znajomość prawa jest fikcją, a wielu ludziom wydaje się, że *ja nie wiedziałem* to znakomite wytłumaczenie. Gdyby tak było, wszyscy mogliby uchylać się od odpowiedzialności i to na szeroką skalę. *Przechodziłem na czerwonym świetle, bo nie wiedziałem, że nie wolno. Kradłem, bo nie znałem tego przepisu.* W prawie karnym nie można, poza szczególnymi sytuacjami (art. 30 k.k. *Nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionej nieświadomości jego bezprawności*) liczyć na pobłażliwość sądów z takiego powodu. Nawet w prawie cywilnym, gdzie, jako przyczynę naruszenia można podać swoją niewiedzę, nie zawsze jest to obrona przynosząca oczekiwane rezultaty². Odpowiedzialność z tytułu naruszenia praw autorskich jest obiektywna, niezależna od złej czy dobrej woli osoby naruszającej te prawa. Natomiast udowodnienie naruszającemu działania z premedytacją, może nałożoną karę powiększyć (zobacz rozdz. 3.05 i 3.09).

Współczesne ustawodawstwo zakłada, że po to akty normatywne są ogłaszane w sposób zagwarantowany prawem (zobacz rozdz. 1.05.05), aby były dostępne dla obywateli, a sprawą obywatela jest, aby potrzebną mu wiedzę posiąść. Tylko przy takim założeniu, system (zobacz rozdz. 1.06) prawny może działać prawidłowo i spełniać swoje funkcje (zobacz rozdz. 1.03.). Jednocześnie wszelkie prowadzone badania pozwalają stwierdzić, że wiedza Polaków o ich prawach i obowiązkach jest niewielka. Trudno zakładać, że nie będzie dochodziło do – wynikających z niewiedzy – naruszeń i niekorzystania z należnych profitów, (choć ta wiedza dociera łatwiej). Oznacza to też, że my, jako obywatele powinniśmy obowiązującemu nas prawu poświęcać więcej uwagi.

Dla artystów taką niezbędną wiedzę zawiera Ustawa o prawie autorskim (u.p.a.), ale nie sposób mówić o niej bez kontekstu wybranych aspektów kodeksu cywilnego (k.c.), Ustaw o działalności gospodarczej (u.p.d.g i u.s.d.g.), czy kodeksu karnego (k.k.), a przede wszystkim innych ustaw medialnych, takich jak prawo prasowe (u.p.p.), ustawa o radiofonii i telewizji, (u.r.tv.) o kinematografii (u.k.), czy ustaw chroniących patenty (u.p.p.r.), własność intelektualną (u.o.z.t.), czy przemysłową (u.p.w.p.) i to zarówno w prawie polskim jak i regulacjach międzynarodowych, które i nas, jako członków UE i obywateli świata, obowiązują.

² Sudoł M.: Prawo autorskie, czyli o korzystaniu z czyjejś twórczości w druku i Internecie, Stowarzyszenie Klono/Jawor, Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności, Warszawa, 2006 r., s. 4

Celem tej książki jest oprowadzenie czytelnika po najważniejszych obowiązujących nas regulacjach prawnych, pomoc w ich zrozumieniu i wykorzystaniu tej wiedzy w praktyce. Mam nadzieję, że będzie to tym łatwiejsze, że choć od lat poruszam się w gąszczu prawnych przepisów, niezbędnych mi do wykonywania obowiązków konsultanta i ilustratora muzycznego, z zawodu jestem muzykiem, czyli aby pracować, sama musiałam potrzebny mi zakres prawa zrozumieć i po prostu się go nauczyć, a potem, co robię od lat, na bieżąco śledzić wszystko, co się w tych przepisach zmienia. Patrę też na obowiązujące przepisy nie oczami prawnika, a użytkownika, czyli kogoś, kto sam jest artystą i autorem (opracowanie muzyczne to utwór zależny, zobacz rozdz. 3.01.01.02). Z jednej strony chce swoje prawa poznać i wyegzekwować, z drugiej musi znać i respektować swoje powinności w stosunku do innych twórców.

Rozdział 3. Utwór i jego autor. Prawa osobiste i majątkowe twórców

3.01. Co to jest utwór?

Utwór to każdy przejaw działalności twórczej. *W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:*

- 1) *wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie,*
- 2) *publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);*
- 3) *plastyczne;*
- 4) *fotograficzne;*
- 5) *lutnicze;*
- 6) *wzornictwa przemysłowego;*
- 7) *architektoniczne, architektoniczno–urbanistyczne i urbanistyczne;*
- 8) *muzyczne i słowno–muzyczne;*
- 9) *sceniczne, sceniczno–muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne*³.

Utwór jest wynikiem działania człowieka. Utworami nie są twory przyrody. W przypadku stosowania komputerów jest to twórczość człowieka, który tak ukierunkował komputer. Utwór jest dobrem niematerialnym, należy go oddzielić od nośnika, na jakim został utrwalony (zobacz rozdz. 2.01, 2.02, 2.03). Nośnik – książka, obraz, kaseta z filmem ma swoją wartość, ale podlega ona prawu rzeczowemu i wartość ta nie jest tożsama z zawartością, czyli treścią, która podlega prawu autorskiemu i dotyczy koncepcji, abstrakcyjnego pojmowania rzeczywistości, uczuć, przeżyć, twórczego wyrażenia itp. Prawo autorskie jest **bezwzględne**, czyli skuteczne wobec wszystkich (łac. *erga omnes*) poza samym twórcą i ma na celu jego ochronę oraz zapobieganie wykorzystywaniu dzieła niezgodnie z wolą i interesami autora (zobacz rozdz. 3.04 i 3.06). Stoi na straży tego, aby eksploatowany był utwór, a nie jego twórca.

Utwór musi nosić indywidualne piętno i być **ustalony** (zobacz rozdz. 3.07), czyli możliwy do zaprezentowania innym. Wystarczy, aby mogła mieć z nim kontakt jedna osoba poza twórcą. Jednak nie jest konieczne, aby ktoś poza twórcą się z nim zapoznał. Dzieło może mieć też formę nietrwałą, czy przemijającą (instalacja plastyczna, improwizacja jazzowa). Utwór wyróżnia:

- indywidualne piętno,
- niepowtarzalność,
- nowość.

³ Zgodnie z art. 1 ust. 2 (u. p. a.)